

Zpráva o šetření ve věci podmínek výkonu zabezpečovací detence

Na veřejného ochránce práv se obrátila dne 23. 2. 2022 paní A. (dále také „stěžovatelka“), t. č. ve výkonu zabezpečovací detence ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno (dále také „věznice“).

Jmenovaná si stěžovala, že byla neoprávněně od 5. 11. 2021 po několik dnů umístěna v izolační místnosti, a to za použití násilí ze strany zaměstnanců věznice; injekce a léky dostává stěžovatelka údajně proti své vůli; v izolační místnosti nejsou dle tvrzení stěžovatelky odpovídající hygienické podmínky (absence vytápění, bez teplé vody), nemá zde k dispozici noviny, knihy a vlastní korespondenci a nemůže podávat stížnosti.

Ve věci jsem provedla šetření na základě pověření veřejného ochránce práv JUDr. Stanislava Křečka, který na mě přenesl některé oblasti své působnosti,¹ mimo jiné i oblast vězeňství.

A. Shrnutí závěrů

Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno pochybila tím, že:

- O nemožnosti stěžovatelky mít u sebe noviny, knihy, vlastní korespondenci a psací potřeby nerozhodl ředitel uvedené věznice, ale učinil tak ošetřující lékař.
- Léčbu stěžovatelky od 5. 11. 2021 považuje za léčbu se souhlasem pacientky, ačkoliv tento souhlas byl získán pod nátlakem.²

B. Skutková zjištění

B.1 Umístění v izolační místnosti

Ředitel Vazební věznice a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno plk. PhDr. Dušan Gáč a vedoucí oddělení prevence a stížností mjr. Mgr. Radek Folprecht mi na základě výzvy k obsahu stížnosti stěžovatelky sdělili následující skutečnosti.

Stěžovatelka byla umístěna na krizové izolační cele (č. 603) od 5. do 25. 11. 2021,³ a to z rozhodnutí ošetřujícího lékaře MUDr. B. Důvodem umístění byl pokračující neklid (po nočním neklidu v noci ze 4. na 5. 11. 2021), nereagování na pokusy o usměrnění, ohrožování sebe samotné na životě a zdraví, stupňování agresivity vůči okolí a personálu věznice. Konkrétně stěžovatelka ani po verbálních pokusech o usměrnění balancovala na židli u okna a křičela směrem ven. K umístění došlo po aplikaci zklidňující omezující neklidové medikace, kdy i poté po verbálním usměrnění stěžovatelka křičela, rušila další chovankyně na vedlejší cele, ohrožovala sama sebe na zdraví a životě (tanec na židli), užívala vulgaritu, kopala do zařízení cely. Dle záznamu jmenovaného lékaře ze dne 5. 11. 2021 (před umístěním do izolační místnosti) nebyly lékařskou prohlídkou těla stěžovatelky zjištěny žádné známky zjevného akutního tělesného onemocnění, stěžovatelka byla bez jakýchkoliv známek zevního poranění. Ošetřující lékař shledal plnou indikaci k izolaci a odebrání veškerých

1 Podle § 2 odst. 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Slovo nátlak má pejorativní konotaci, používám ho, protože se jedná o pojem, který používá zákon, šlo by však nahradit opisem „intenzivně a bez ohledu na její setrvalý nesouhlas přesvědčovala (i upozorněním na možnost použití síly) stěžovatelku, ať podstoupí léčbu, kterou lékaři považují za vhodnou a prospěšnou“.

3 Doloženo taktéž záznamem z Vězeňského informačního systému (VIS).

předmětů, kterými by stěžovatelka mohla ohrozit sebe a své okolí. K průběhu pobytu stěžovatelky věznice předložila záznamové listy, kde je každý den s uvedením času uvedeno několik záznamů (např. výdej stravy, hygieny a léků, větrání, činnost stěžovatelky – labilita, agresivita, zklidnění, spánek, kontrola lékařem, pohovor s psychologem apod.).

Ze zdravotnické dokumentace vyplývá, které léky byly stěžovatelce podány; dne 8. 11. 2021 proběhlo kontrolní vyšetření – zjištěno stále agresivní chování (kopání do dveří, křik, vyhrožování fyzickou likvidací, bludy, halucinace, nelze usměrnit domluvou). Ve dnech 12. a 22. 11. 2021 byla provedena další kontrolní vyšetření se zdůvodněním dalšího pobytu na izolační místnosti. Například ještě dne 23. 11. 2021 je v záznamových listech uvedeno, že stěžovatelka je paranoidní, dne 24. 11. 2021 stěžovatelka dle záznamu kopala do dveří.

Dne 25. 11. 2021 vyhotovil prim. MUDr. C. záznam o ukončení pobytu stěžovatelky (v 10:00 h) na izolační místnosti, přičemž ukončení pobytu je odůvodněno zlepšením a stabilizací psychického stavu stěžovatelky, kdy odezněly již afektivní tenze (např. verbální vyhrožování a nadávání); i při ukončení pobytu byla provedena mimořádná lékařská prohlídka, kdy stěžovatelka byla bez čerstvých či starších známek poranění a bez známek sebepoškození. Následně byl stanoven další plán v běžném režimu (kontroly dozorcem po 30 minutách, kontrola zdravotní sestrou s ohledem na stravu a léky).

Izolační místnost má plochu nejméně 6 m², je vybavena umělým i přirozeným osvětlením, má možnost přirozeného větrání a je vytápěna. Vybavena je tato místnost nezbytným nábytkem a lůžkovinami; má oddělené sanitární zařízení. Stěžovatelka měla dle vyjádření ředitele věznice po celou dobu svého umístění na této izolační cele neomezený přístup k tekoucí pitné vodě; dvakrát týdně bylo stěžovatelce umožněné koupání v teplé vodě na koupelně oddělení R/2, kam byla předvedena za tímto účelem. Dle zaslané fotodokumentace se v izolační místnosti nachází radiátor a je zde umyvadlo a toaleta.

Stěžovatelka má v běžném režimu na cele k dispozici noviny, knihy, vlastní korespondenci a další osobní věci. Při uvedeném umístění stěžovatelky v izolační místnosti jí byl ponechán jen civilní oděv a lůžkoviny. Hygienické potřeby, které nezbytně potřebovala, jí pak byly na požádání vydávány a po provedení hygieny došlo k jejich odebrání. **Tato opatření byla přijata z rozhodnutí ošetřujícího lékaře MUDr. B. a jsou dle vyjádření ředitele věznice standardně aplikována při umístění chovanců na izolační místnosti, u kterých hrozí bezprostřední nebezpečí sebepoškození, případně napadení.**

Schránka na stížnosti je umístěna na chodbě R/0, kam může stěžovatelka své stížnosti, případně námítky, vhodit při jakémkoliv vyvedení z cely (vycházky, návštěvy, koupání, telefonování). Rovněž může o vhození požádat kteréhokoliv zaměstnance věznice nebo příslušníka v době, kdy je uzamčena na cele. Stěžovatelka běžně odesílala dopisy poštou.

B.2 Omezovací prostředky

Vůči stěžovatelce bylo užito omezovacího prostředku dne 5. 11. 2021 v 8:10 h, a to akutní parenterální podávání psychofarmak. Z důvodu nedostatečnosti uvedeného opatření bylo vůči stěžovatelce užito dalšího omezovacího prostředku, a to umístění do izolační místnosti (13:11 h), následně (v tentýž den) došlo opět k užití parenterálního podávání psychofarmak,

a to v čase 13:12 h.⁴ Dle záznamu lékaře ze dne 5. 11. 2021 byla rozplánována další farmakologická podpora, a to do 8. 11. 2021, tedy až do zklidnění a předpokládaného řádného efektu nutné terapie. Ošetřující lékař v rámci svého záznamu ze dne 5. 11. 2021 uvedl, že od tohoto dne se již nebude v případě podání léků jednat o omezovací prostředek, ale přechází se na nutnou dlouhodobou léčbu psychiatrické poruchy.

Ve zdravotnické dokumentaci je dne 5. 11. 2021 uvedeno, že k omezení pohybu zatím nebylo nutné přikročit, pouze byla poskytnuta pomoc při aplikaci psychofarmak parenterálně. Obdobně je uvedeno ve zdravotnické dokumentaci dne 8. 11. 2021, že nebylo přistoupeno k omezení pohybu izolačními pásy, pouze byla poskytnuta pomoc při aplikaci psychofarmak (tentýž záznam ve zdravotnické dokumentaci i dne 12. 11. 2021).

B.3 Léčba stěžovatelky

Ve svém vyjádření ze dne 31. 3. 2022 stěžovatelka uvedla: „*Prosím zařídte, ať už do mě nikdy nikdo necpe žádná psychofarmaka, protože to za mě bude vždy nedobrovolně, a kdyby někdo řekl, že jsem si je brala dobrovolně, tak je to čistá lež.*“

V záznamových listech týkajících se pobytu stěžovatelky v izolační místnosti je uvedeno, kdy stěžovatelka léky odmítla (např. dne 9. 11. 2021 v 18:09 h) a kdy léky přijala (např. dne 10. 11. 2021 v 5:40 h); na jiných místech je s uvedením data a času pouze zmíněno „léky“. V dostupné dokumentaci není záznam o tom, že by při podávání jiných léků než psychofarmak bylo užito omezovacích prostředků. Dne 12. 11. 2021 je uvedeno ve zdravotnické dokumentaci: „*častěji již částečná důvěra, kdy si asi po 8 minutách přesvědčování dá říci stran poskytnuté nezbytné medikace*“. Dne 13. 11. 2021 uveden záznam v 6:35 h „*léky schovala a nespokla*“, dále tentýž den v 11:30 h „*znovu upozorněna na schované léky v ústech*“. Dne 25. 11. 2021 je ve zdravotnické dokumentaci uvedeno: „*léky už bere, zatím to bere, jakože musí, ale nedělají jí zle*“.

Ošetřující lékaři MUDr. B. a primář MUDr. C. ve svém vyjádření ze dne 19. 4. 2022 na dotaz, zda a kdy stěžovatelka odmítla v průběhu pobytu v zabezpečovací detenci podání léků (vyjma psychofarmak jako omezovacího prostředku), a toto odmítnutí nebylo akceptováno, uvedli následující skutečnosti. Stěžovatelka má permanentní tendenci od svého umístění odmítat veškerá psychofarmaka, ale zdravotnický personál, pokud podávané léky odmítla, vždy respektoval toto odmítnutí.

Od doby nástupu stěžovatelky dne 1. 7. 2021 až do doby nutnosti aplikace jejího omezení farmaky a izolací dne 5. 11. 2021 jí byly léky na počáteční zklidnění a léky proti bolesti aplikovány vždy na bázi dobrovolného přijetí léků, když stěžovatelka reagovala odmítnutím doporučené medikace, byla ještě plně respektována s tím, že bylo přistoupeno k jejímu poučení a také vše písemným stvrzením ve formě tzv. negativního reverzu (17krát).⁵ V době od 1. 7. do 5. 11. 2021 bylo již v praxi v rámci pobytu stěžovatelky ověřeno, že ji nelze ponechat bez antipsychotik, že její zdravotní stav nespěje spontánně bez léčebných zásahů k jejímu zdraví, ale naopak, tak jako v její minulosti vše nezadržitelně končí permanentním neklidem ve dne i v noci, křikem, agresivitou, kdy je nebezpečná sobě i okolí.

⁴ Dle zdravotnické dokumentace vyslovila stěžovatelka souhlas s použitím uvedených omezovacích prostředků, což stvrdila dne 5. 11. 2021 svým podpisem.

⁵ Ze strany věznice bylo doloženo 17 tzv. negativních reversů za období od 3. 8. 2021 do 14. 1. 2022.

Od 5. 11. 2021 je stěžovatelce aplikovaná psychofarmakologická léčba permanentně, tak jak určilo konzilium psychiatrů (MUDr. B., primář MUDr. C., MUDr. D.). V daném případě se jedná o léčbu zejména antipsychotiky ve formě zprvu podání injekčního a postupně s převodem na podání perorální v tabletách.

Na dotaz, zda a kdy byla stěžovatelka léčena bez souhlasu a co případně bylo účelem této neodkladné péče, uvedli jmenovaní lékaři, že léčba stěžovatelky je vedena na bázi léčby dobrovolné, kdy sice **v různé míře stěžovatelka projeví ještě i odpor či odmítavé stanovisko, které je však vždy již ihned odborně překonáno prostou domluvou, edukací, psychoterapií různé formy a intenzity a vysvětleními potřeby léčby, nutnosti léčby, odkazem na problémové zkušenosti, výjimečně i poukázáním na použití síly, ale to spíše bylo jen občasné uplatněno asi po dobu 2 měsíců po léčebném postupu pevně stanoveném psychiatry.** Další odpor stěžovatelky se občas projevil ve formě plivání léků, jejich zvracením, odhozením tablet, jindy snahou opakovat negativní reverz.

Dle lékařů detenčního ústavu je stěžovatelka trvale zcela bez náhledu, tedy popírá své onemocnění, popírá i své předchozí problémové chování.

Stěžovatelka neabsolvovala povinné vstupní somatické vyšetření, rovněž odmítla podobně jiná doporučená specializovaná vyšetření, a to formou negativního reverzu. V blízké době neočekávají lékaři řádnou spolupráci stěžovatelky ani plnění stran minima jejích povinností, např. účasti na komunitě a dalších aktivitách. Z dosavadních poznatků lékařů psychiatrů vyplývá, že bude již nutné podat návrh na omezení svéprávnosti, a to stran všech oblastí (veškeré právní úkony, tělesná integrita, partnerské a rodičovské záležitosti, otázka voleb, majetkové záležitosti). Ojedinelé nápady stěžovatelky nebrat léky, psát negativní reverzy již lékaři nepřijímají, neboť by následovalo okamžité přerušování nutné medikace, ale erudovaný personál přesvědčuje stěžovatelku, aby léky přece jen přijala, v opačném případě by dle lékařů došlo k neblahým náhlým psychickým stavům ohrožujícím stěžovatelku i její okolí na zdraví a na životě, které by mohly být nezvratné.

V případě stěžovatelky nebylo nutné použít donucovací prostředek omezení ochrannými pásy (kurtaci), ale vždy stačila trvale podávaná medikace, a tímto se zvládá i stav její těžké agrese. Stěžovatelka zatím sice dle lékařů nezískala náhled, ale neprojevila se již nyní pod vlivem podávaných antipsychotik znovu nebezpečně k sobě a okolí a je možné s ní dokonce klidně diskutovat, ale nikoliv zatím ji přesvědčit, že má psychózu.

C. Právní hodnocení

Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno pochybila tím, že o nemožnosti stěžovatelky mít u sebe noviny, knihy, vlastní korespondenci a psací potřeby nerozhodl ředitel uvedené věznice, ale učinil tak ošetřující lékař a že léčbu od 5. 11. 2021 považuje za léčbu se souhlasem pacientky, ačkoliv tento souhlas byl získán pod nátlakem.

C.1 Umístění v izolační místnosti

Chovanec má právo na zdravotní služby v rozsahu a za podmínek stanovených zákonem o zdravotních službách⁶ nebo zákonem o výkonu zabezpečovací detence s přihlédnutím k omezením vyplývajícím z účelu zabezpečovací detence.⁷

Chovanec, který svým jednáním vážným způsobem bezprostředně ohrožuje sebe nebo jiného, může být na základě rozhodnutí odborného zaměstnance umístěn po nezbytně nutnou dobu do izolační místnosti s vybavením omezujícím možnost sebepoškození chovance. Izolační místnost musí mít:

- a) plochu nejméně 6 m²,
- b) přirozené i umělé osvětlení,
- c) možnost přirozeného větrání,
- d) možnost vytápění,
- e) vybavení nezbytným připevněným nábytkem a lůžkovinami,
- f) oddělené sanitární zařízení.⁸

Po umístění do izolační místnosti musí být chovanec neprodleně podroben mimořádné lékařské prohlídce a v průběhu dalšího pobytu v izolační místnosti musí být jeho zdravotní stav zhodnocen nejméně jedenkrát za 24 hodin a posouzeno, zda je i nadále nutné užití akutního krizového opatření. Dále je nutné sledovat, zda chovanec není zdravotně poškozen. Během pobytu v izolační místnosti je chovanec podroben zvýšené péči odborných zaměstnanců s cílem jednak dosáhnout utlumení jeho agresivních nebo jiných nežádoucích projevů a celkového zklidnění a jednak odstranit příčiny, které způsobily jeho chování, aby se mohl vrátit do běžného režimu ústavu. Po dobu pobytu v izolační místnosti je chovanec trvale sledován zaměstnanci vězeňské služby, a to i s využitím kamerového systému.⁹

O průběhu pobytu chovance v izolační místnosti je vedena dokumentace, v níž jsou zejména evidovány:

- a) datum a přesný čas umístění chovance do izolační místnosti a jméno odborného zaměstnance, který o tom rozhodl,
- b) důvody umístění chovance v izolační místnosti,
- c) poznatky o projevech chovance významné z hlediska zdravotního, psychologického, případně i speciálně pedagogického,
- d) záznamy o poskytované péči odborného zaměstnance a o činnostech a zjištěných zaměstnanců pověřených sledováním stavu chovance,

---

6 Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

7 Viz ustanovení § 19 odst. 2 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

8 Ustanovení § 35 odst. 1 a 2 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

9 Ustanovení § 35 odst. 3 a 4 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

- e) záznamy o návštěvách lékaře,
- f) záznam o ukončení pobytu chovance v izolační místnosti.¹⁰

Chovanec má právo bez omezení přijímat balíčky obsahující prádlo, oděv, obuv, knihy a tiskoviny, a dále zásilky obsahující věci potřebné k realizaci příslušného programu, jakož i potřeby k dalšímu vzdělávání nebo zájmové činnosti.¹¹ Chovanci mají právo půjčovat si knihy a tiskoviny z ústavní knihovny, půjčovat si a hrát společenské hry a využívat další prostředky pro kulturní vyžití, které jsou v ústavu pro tyto účely k dispozici.¹²

Ředitel ústavu na doporučení zdravotnického zařízení může chovanci zakázat držení a používání určitých knih, tiskovin a dalších věcí, je-li to nutné s ohledem na zdravotní stav chovance; odpadne-li důvod pro takové rozhodnutí, ředitel ústavu na návrh lékaře takové rozhodnutí zruší, o čemž musí být chovanec bez odkladu vyrozuměn.¹³

Chovanec má právo přijímat a na svůj náklad odesílat korespondenci bez omezení.¹⁴ Ředitel ústavu může na návrh odborného zaměstnance rozhodnout, že korespondence od určité osoby nebude chovanci předávána, nebo že korespondence chovance adresovaná určité osobě nebude odesílána; o tomto rozhodnutí a jeho důvodech musí být chovanec bez odkladu vyrozuměn; podle posouzení odborného zaměstnance může být chovanec seznámen s nezavadnou částí korespondence. Odpadne-li důvod pro takové rozhodnutí, ředitel ústavu na návrh odborného zaměstnance rozhodnutí zruší, o čemž musí být chovanec bez odkladu vyrozuměn.¹⁵ Chovanec může k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů podávat stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení.¹⁶

Stěžovatelka byla umístěna v izolační místnosti od 5. do 25. 11. 2021. Umístění stěžovatelky do izolační místnosti bylo odůvodněno a bylo o něm rozhodnuto odborným zaměstnancem ústavu (lékařem). Dle dostupných fotografií se izolační místnost jeví jako dostatečně prostorná (nad 6 m²), je zde přirozené i umělé osvětlení, je zde možnost větrání a vytápění, je zde umístěno lůžko s lůžkovinami, umístěné osoby mají přístup k toaletě a pitné vodě. Stěžovatelka byla po umístění do izolační místnosti podrobena mimořádné lékařské prohlídce za účelem zjištění tělesných onemocnění či zjevných zranění.

V záznamu lékaře, který rozhodl o umístění stěžovatelky do izolační místnosti, je uvedeno datum a čas umístění do izolační místnosti, důvody tohoto umístění (včetně poznatků o projevech stěžovatelky), pobyt stěžovatelky je dostatečně popsán v záznamových listech (včetně návštěv lékaře či jiných odborných zaměstnanců), rovněž byl vyhotoven záznam o ukončení pobytu na izolační místnosti, přičemž ukončení pobytu bylo rovněž odůvodněno.

Nikterak nezpochybňuji odborné stanovisko lékaře o odebrání novin, knih, korespondence (případně dalších věcí) a o určení věcí, které chovanec může mít u sebe při pobytu na izolační místnosti. Stěžovatelka neměla k dispozici výše uvedené věci, rozhodl o tom

---

10 Ustanovení § 35 odst. 6 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

11 Ustanovení § 14 odst. 2 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

12 Ustanovení § 12 odst. 1 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

13 Ustanovení § 12 odst. 3 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

14 Ustanovení § 8 odst. 1 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

15 Ustanovení § 8 odst. 3 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

16 Ustanovení § 15 odst. 2 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

lékař, který však uvedené může pouze navrhnout, ale rozhodnout musí v takové situaci vždy ředitel věznice, k čemuž v uvedeném případě nedošlo (alespoň dle dostupné dokumentace).

Stěžovatelka neměla v době pobytu v izolační místnosti k dispozici ani psací potřeby, tudíž nemohla napsat, natožpak odeslat jakoukoliv stížnost. Z dostupné dokumentace vyplývá, že stěžovatelka za dobu svého pobytu opustila izolační místnost pouze za účelem koupání (2krát týdně), a měla tak reálnou možnost vhodit stížnost do stížnostní schránky, pokud by však měla k dispozici psací potřeby a mohla sepsat takovou stížnost. Dle dostupných informací by psací potřeby mohly být zneužity například k napadení či sebepoškození stěžovatelky, ale i zde měl analogicky o uvedeném odebrání rozhodnout ředitel věznice.

C.2 Omezovací prostředky

V nezbytně nutných případech lze k ochraně chovance a jiných osob použít omezovací prostředky. Omezovacími prostředky jsou:

- a) pobyt na uzavřeném oddělení,
- b) umístění chovance v izolační místnosti, která splňuje výše uvedené podmínky,
- c) omezení chovance v pohybu prostřednictvím ochranných pásů,
- d) omezení chovance v pohybu prostřednictvím manuálního držení,
- e) akutní parenterální podávání psychofarmak, pokud se nejedná o léčbu na žádost chovance, či dlouhodobou léčbu psychiatrické poruchy.¹⁷

Omezovací prostředky lze použít, jen nelze-li použít jiných mírnějších prostředků. Použití omezovacích prostředků je přípustné pouze tehdy, když nelze nalézt odstranitelnou příčinu chování chovance, nebo v situacích, kdy je riziko vyplývající z jeho chování velmi vysoké. O použití omezovacích prostředků souvisejících se zdravotním stavem chovance rozhoduje lékař. V ostatních případech rozhoduje o jejich použití ředitel ústavu nebo jím pověřený zaměstnanec. O použití omezovacích prostředků se bez odkladu vyhotoví zápis, obsahující vždy jméno osoby, která o použití omezovacích prostředků rozhodla, druh omezovacích prostředků a důvod jejich použití, dobu, po kterou k použití omezovacích prostředků došlo a datum jejich použití, záznam o prováděných kontrolách a záznamy o zdravotním stavu, zejména z hlediska kontroly funkcí, které je nutné vzhledem k osobě chovance zvlášť sledovat. Omezovací prostředky lze použít v nezbytně nutném rozsahu a jen po dobu nezbytně nutnou a při každé prováděné kontrole musí být vždy vyhodnoceno, zda je nutné jejich další použití, anebo zda postačí použití jiných vhodných prostředků.¹⁸

Z uvedeného šetření vyplývá, že v případě stěžovatelky bylo užito omezovacích prostředků, jejichž užití je zákonem povoleno (2krát akutní parenterální podávání psychofarmak, 1krát umístění chovankyně v izolační místnosti). Z předložené dokumentace vyplývá, že bylo užito před realizací omezovacích prostředků mírnějších opatření (snaha o domluvu či verbální zklidnění). Užití donucovacích prostředků bylo odůvodněné, neboť hrozilo vysoké riziko ohrožení zdraví vyplývající z chování stěžovatelky.

Z dokumentace věznice je zřejmé jméno osoby, která o použití omezovacích prostředků rozhodla, druh omezovacích prostředků, důvod jejich použití, dobu, po kterou k použití

¹⁷ Ustanovení § 36 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

¹⁸ Ustanovení § 37 odst. 1–3, 6 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

omezovacích prostředků došlo (případně datum jejich použití), záznam o prováděných kontrolách a jsou zde rovněž záznamy o zdravotním stavu.

C.3 Léčba stěžovatelky

Zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li zákon o zdravotních službách jinak.¹⁹ Souhlas se považuje za svobodný, když je prostý jakéhokoliv nátlaku.²⁰

Pacientovi lze bez jeho souhlasu poskytnout pouze neodkladnou péči, a to v případě, kdy zdravotní stav neumožňuje pacientovi tento souhlas vyslovit (tím není dotčeno dříve vyslovené přání), nebo v případě léčby vážné duševní poruchy, pokud by v důsledku jejího neléčení došlo se vši pravděpodobností k vážnému poškození zdraví pacienta.²¹

Závěr, že uložení zabezpečovací detence nenahrazuje souhlas pacienta s léčbou, lze vyvodit rovněž z judikatury Evropského soudu pro lidská práva.²² Nedobrovolná farmakologická léčba je výrazným zásahem do integrity člověka a nelze postupovat na základě svévole. Aby byl takový zásah do práva pacienta přípustný, je třeba naplnit podmínky sledování legitimního cíle, zákonnosti a přiměřenosti. V případě, kdy zákon nezná záruky dohledu a přezkoumatelnosti zásahu do integrity, není naplněn požadavek zákonnosti zásahu.²³

V dané věci vyjadřuji určitou pochybnost nad tím, že stěžovatelka si stěžovala na násilné podávání medikace ze strany personálu věznice a neustále tvrdí, že medikaci neužívá dobrovolně, ale ve vyjádření lékařů a v předložené dokumentaci je však explicitně uvedeno, že nedošlo k omezení stěžovatelky v pohybu prostřednictvím manuálního držení či ochranných pásů, ale byla poskytnuta pouze pomoc při aplikaci. Nátlak, jehož přítomnost vede k absenci svobodného souhlasu, nemusí mít pouze podobu použití fyzické síly, může mít i podobu upozornění na možnost jejího použití či intenzivního přesvědčování, pokud pacient vytrvale trvá na svém nesouhlasu. Ze sdělení stěžovatelky, že léčbu odmítá a sdělení lékařů detenčního ústavu, že odpor či odmítavé stanovisko je vždy ihned odborně překonáno prostou domluvou, edukací, psychoterapií různé formy a intenzity a vysvětleními potřeby a nutnosti léčby, odkazem na problémové zkušenosti, výjimečně i poukázáním na použití síly, docházím k závěru, že nefyzický nátlak je vůči stěžovatelce vyvíjen.

Sama léčba bez souhlasu není ničím zavrženíhodným, naopak je jejím účelem v akutních situacích zachraňovat život a předcházet intenzivní bolesti a utrpení. Je však nutné dodržet zákonné požadavky pro to, aby mohla být prováděna. Prvním krokem k naplnění těchto požadavků je uznání, že k léčbě bez souhlasu dochází. Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno tak pochybila tím, že léčbu pacientky nepovažovala za léčbu bez jejího souhlasu, ačkoliv na stěžovatelku vyvíjela nátlak.

Co se týká přípustnosti léčby, jedná se o jinou otázku. Je zřejmé, že v určitém okamžiku se jednalo o neodkladnou péči, kterou bylo možné poskytovat bez souhlasu pacientky, a to zejména v době, kdy stěžovatelka byla agresivní, nebo bylo vysoké riziko výskytu

19 Ustanovení § 28 odst. 1 zákona o zdravotních službách.

20 Ustanovení § 34 odst. 1 písm. a) zákona o zdravotních službách

21 Ustanovení § 38 odst. 3 zákona o zdravotních službách.

22 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 7. 2003, Y. F. proti Turecku, č. 24209/94, § 33.

23 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 7. 2012, X. proti Finsku, č. 34806/04, § 212–217.

náhlých změn chování stěžovatelky, čímž by došlo k jejímu přímému ohrožení či ohrožení okolí. S tím, jak se stav stěžovatelky stabilizoval, klesalo i riziko výskytu náhlých ohrožujících stavů, a tím i opodstatněnost léčby bez jejího souhlasu. V okamžiku, kdy lékaři sdělují, že aktuálně jde o preventivní léčbu, mám důvodné pochyby o tom, že tuto léčbu lze vnímat jako neodkladnou a provádět ji bez souhlasu stěžovatelky získaného bez nátlaku.

Pokud bude vazební věznice pokračovat v léčbě stěžovatelky v situaci, kdy její souhlas s léčbou z důvodu nátlaku nelze vnímat jako svobodný (a nezíská přivolení soudu, čemuž se věnuji níže), tak musí být tuto léčbu schopna podřadit pod pojem neodkladné péče.²⁴

Uvedeným se nijak nevyjadřuji k tomu, zda je pro stěžovatelku léčba přínosná, či nikoliv; nenáleží mi zpochybňovat názory lékařů, kteří jsou o nutnosti takové léčby přesvědčeni. Nemám také žádné důvody domnívat se, že by lékaři chtěli stěžovatelce ublížit. Léčbu bez souhlasu člověka je však potřeba provádět způsobem předpokládaným právním řádem.

Považuji také za vhodné vyjádřit se k úmyslu podat návrh na omezení svéprávnosti stěžovatelky. Cílem podání návrhu na omezení svéprávnosti je ochrana práv a zájmů dotčené osoby, pokud nestačí mírnější opatření. Před čím však stěžovatelku v situaci, kdy je umístěna v zabezpečovací detenci, je třeba chránit? Stěžovatelka má ve svém postavení velmi omezené možnosti realizace právního jednání (např. nemůže uzavírat nevýhodné smlouvy, zbavovat se majetku, apod.). Mylnou domněnkou je, že v případě omezení svéprávnosti nebude třeba souhlasu k poskytování zdravotní péče. Pokud by za stěžovatelku rozhodoval opatrovník ustanovený pro jednání v oblasti zdravotních služeb, bude nutné také vždy přihlížet k vůli stěžovatelky a v neposlední řadě také k charakteru konkrétního zdravotního úkonu.

Opatrovník uděluje souhlas společně se stěžovatelkou, ledaže by toho stěžovatelka nebyla schopna. Povinností opatrovníka²⁵ je chránit zdraví opatrovaného; k léčbě by měly dát souhlas pouze tehdy, kdy je zřejmé, že je to k přímému prospěchu opatrovaného.²⁶ To samozřejmě předpokládá, že má veškeré informace o účelu, povaze a předpokládaném přínosu navrhované léčby či zdravotního zákroku, o jeho možných důsledcích a rizicích, jakož i omezeních, které s ním mohou souviset.²⁷ Pokud souhlasí opatrovník a zároveň souhlasí opatrovaný, případně opatrovaný není schopen názor projevit, není potřeba, aby souhlas schvaloval soud.²⁸ V případě, že má opatrovník o prospěšnosti poskytované zdravotní péče opatrovanému pochybnosti, má právo poskytovateli zdravotních služeb položit doplňující dotazy,²⁹ může se také poradit s praktickým lékařem klienta či s jiným odborníkem.³⁰ Musí však vždy dbát na to, aby svou nečinností či odmítavým rozhodnutím neohrozil zdraví opatrovaného, případně nepřiměřeně nezasáhl do jeho práv. V situaci, kdy opatrovník

24 Podle § 5 odst. 1 písm. a) zákona o zdravotních službách.

25 Dle § 466 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

26 Dle § 93 odst. 2 občanského zákoníku.

27 Dle § 31 odst. 1, 2 a 5 zákona o zdravotních službách.

28 Jak vyplývá z § 482 odst. 2 občanského zákoníku, opatrovníkový soud schvaluje pouze rozhodnutí o zásahu do integrity zletilého opatrovance mající závažné následky.

29 Dle § 31 odst. 1 písm. b) zákona o zdravotních službách.

30 Dle § 28 odst. 3 písm. c) zákona o zdravotních službách.

odmítá udělit souhlas, i když s ním opatrovaný souhlasí, může jeho souhlas nahradit soud.³¹ Soud může rozhodovat také v případě, že opatrovník s poskytovanou zdravotní péčí souhlasí, avšak opatrovaný je i po řádném poučení odmítá.³² Což by pravděpodobně byla i situace stěžovatelky a věznice by se tedy nevyhnula tomu, že o léčbě bude rozhodovat soud. Jestliže je věznice přesvědčena, že pro úspěšnou léčbu je nutná odkladná léčba stěžovatelky bez jejího souhlasu, měla by iniciovat soudní řízení o přivolení k zásahu do integrity,³³ které povede k nahrazení jejího souhlasu a k realizaci takové léčby. Řízení je zahájeno návrhem na zahájení řízení,³⁴ a soud by měl v takovém případě věc projednat a vydat rozhodnutí.

D. Informace o dalším postupu

Zprávu zasílám řediteli Vazební věznice a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno a podle § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěnému pochybení a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje moje dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli.

Brno 14. června 2022

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného ochránce práv

---

31 Dle § 100 odst. 2 občanského zákoníku.

32 Dle § 100 odst. 1 občanského zákoníku.

33 Podle ustanovení § 2 písm. c) zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

34 Podle ustanovení § 13 zákona o zvláštních řízeních soudních.